

ODA (ROOM) FOR TRAVELERS TO THE ALBANIAN PEOPLE ODA (DHOMA) PËR UDHËTARË TË POPULLIT SHQIPTARË

Nazmi BEQIRI¹

¹Department of Albanian Language and Literature, Faculty of Philology, University of Tetova

*Corresponding author e-mail: nazmi.beqiri@unite.edu.mk

Abstract

In our traditions while researching our cultural heritage of hospitality, I came across a special welcome for travelers. This reception in its interior embraces the humanity of our people towards travelers, creating a kind of beneficial goal for both parties: the traveler and the host. Apart from providing security to the two parties, knowledge, information, experiences, organizational and friendly connections were exchanged there, knowledge was enriched, etc. This reception was held in special rooms called *oda sajbi*. In this paper, in addition to a comparison with hospitality in the world, the character of the friend and the traveler is also clearly analyzed. Despite expectations, on the sociological and psychological side, this custom represents the highest level of intelligence and civilization of the society that created this custom with rules.

Përmbledhje

Në traditat tona gjatë hulumtimit për trashëgimin tonë kulturore të mikpritjes, hasa në një pritje të posaçme për udhëtarët. Kjo pritje në brendinë e vet mbërthen humanizmin e popullit tonë ndaj udhëtarëve duke e krijuar një lloj qëllimi dobiprurës për dy palët: udhëtarin dhe strehuesin. Pos që siguronin siguri dy palët, aty shkëmbehej dije, informacion, përjetim, lidhshmëri organizative e miqësore, pasurohej dituria etj. Kjo pritje bëhej në oda të posaçme që quheshin *oda sajbi*. Në këtë punim pos që bëhet një krahasim me mikpritjen në botë, zbërthehet qartë e mirë edhe karakteri i mikut dhe udhëtarit. Pavarësisht se pritje, në anën sociologjike dhe psikologjike, ky zakon paraqet nivelin më të lartë të intelegjencës dhe qytetërimit të shoqërisë që krijoi këtë zakon me rregulla.

Oda Sajbi ndër ne (shqiptarët)

Traditat tona janë të vjetra. Dhe në vjetërsinë e tyre ata bartin vlera të veçanta në botë dhe për përkujdesjen e njeriut udhëtar duke e pritur në Odën Sajbi. Mikpritja është vrytyt hyjnor i njeriut dhe si e tillë është prezent ndër gjithë popujt e botës, me ca dallime në mënyrat e pritjes dhe përcjelljes së miqve. Ajo është dhe ishte prezent ndër njerëz të qytetëruar, e në veçanti te ata me kulturë më të arritur. Sa më i vjetër e me rrënjë të thella në mjegulltirën e historisë njerëzore të jetë një popull, aq më të theksuar e ka mikëpritjen.

Ndër popujtë e botës, mikpritja është më e theksuara tek ilirët (pellazgët) e deri më sot ndër shqiptarë. E thash se është vrytyt hyjnor, ngase, në mënyrë të shkruar e të përcjellur me përkushtim, ajo na paraqitet te njerëzit e dalluar brenda tërësive të afërta shoqërore me organizim dhe reforma brenda tyre e në veçanti te ata, që thërrisnin në besimin në një Zot e drejtësi shoqërore (popullore).

Madje, si çështje (pothuajse) të parë, për t'ua pranuar Zoti atyre “shpërblesën” (pejgamberllëkun), (ata) sprovoheshin me mikëpritje. Në besimin izraelit (besim në një Zot), përcjellin shembullin e Abrahamit fillimisht, pastaj të Mosiut. Brenda filozofisë së tyre fetare, ata, i japin një hapsirë mjaftë të madhe mikëpritjes, duke pasë për shembull veprimet e këtyre “dy të dërguarve të Zotit”. Këto shembuj të dërguarish edhe islami i pranon plotësisht, madje ato përfshihen edhe në libra të tyre¹.

Mikëpritjen e kanë traditë edhe indianët, popujt e lindjes së afërt, arabët e shumë popuj afrikan. Në kontinentin më të ri –Australi, nuk u ruajt diçka e veçantë nga bushmanët, të cilët shpejtë u asimiluan, por, për në Amerikë, si atë veriore dhe atë jugore, evropianët e parë u pritën mirë e me ceremonira të ndryshme... pavarësisht se ata a u pritën si qenie hyjnore apo si njërëz, kurse “Hindutë e konsiderojnë mysafirin si një perëndi”. Ndër ne kemi disa emërtime për ndërtimet që i bëjmë për pritje. Kemi odë, të emërtuar si odë e burrave, si odë miqsh, por edhe emërtimin “konak” e kemi shumë të pranishëm. Këto oda pritjesh, secila në vete e ka karakterin e vet dhe nuk duhet të përgjithsohen vetëm në një qëllim për pritje njerëzish. Duhet të ruajmë zakonet e pritjes së mikut dhe të udhëtarit dhe si të tilla duhet trajtuar edhe këtu ndaras.

Mikëpritja

Në shumë shkrime pritja e mikut dhe e udhëtarit trajtohet njëjtë. Një dallim të vogël mes këtyre e bënë feja ilsame e cila thotë se miku te miku duhet të buaj deri më tri ditë. Për mikëpritjen ishte pyetur edhe Muhamedi a.s.: “U pyet:” Cila është e drejta e tij, O i Dërguari i Allahut? “Ai tha,” [Trajtimin më të mirë] për një ditë dhe një natë; pastaj mikëpritja është për tri ditë dhe çdo gjë pas kësaj është bamirësi që i është dhënë atij.² Te populli ynë ndeja në miqësi nuk përcaktohet me ditë. Ka ndodhur që miqtë te miqtë të kishin denjur deri më dy javë. Arsye e ndenjës së gjatë është se te shqiptarët miku nuk është vetëm aty ku e ka të martuar çikën apo e ka marrë rejën, por është i gjithë lagjes, e cila lagje ka qenë e përbërë prej një gjaku, oxhaku,... të cilët kanë qenë kushërinjë të dorës së katërtë apo pestë... Te miqtë për ndeje, (te ne) është shkuar dimrit, kurse verës miqtë janë vizituar vetëm me një pretekst të veçantë dhe kjo vizit ose është bërë për një gjysmë dite, ose një nate.

Miku që rri verës te miku që nga paradita e me bujtë nuk është mik thoshte gjyshi (pleqtë). Kurse dimrit miqtë nuk i liheshin mikut të shtëpisë më tepër se dy ditë, dhe pastaj që në mëngjes, vinte një pjesëtar i lagjës dhe e zinte radhën e pritjes së miqve. Po nuk ndenjën miqtë te ndonjëri atëherë i binte se po e fyenin shtëpinë që i kishte grishur (ftuar) dhe fyerja e mikut nuk ndodhte. Kjo ndenjje miqësie ndërpritej atëherë kur kishte ndonjë arsye të madhe si: vdekja, ardhja e miqëve të tjerë tek miqtë, ndodhte ndonjë fejesë apo binte dikush në bela (armiçësi).

Për miqësinë ka mendime të shumta të dhëna edhe nga shqiptarët. Ka që thonë se: “shtëpia është e mikut dhe e Zotit”, ; se, “miku është Zot në shtëpinë e mikut”, se ai është më e rëndësishmja nga të rëndësishmet, por nuk është kështu. Vërtet miku pritët mirë dhe çmohet shumë; nuk fshihet as një gjë që hahet (që ngrënë) e të ruhet për vete ose për dikë tjetër, por: “miku është në vend të mikut”, “miku duhet dijte kufijt e vet”, madje ka edhe një shprehje të bukur popullore: “Mikun bënë të pritët si Zotin, por Zot shtëpie mos e bënë”.

¹ Kur'an dhe histori pejgamberësh.

² (Sahih al-Buhari, kapitulli:73(Al-Adab) Nr:156.)

Për mikëpritjen shqiptare kanë shkruar shumë dietarë vendas dhe me më shumë miradi kanë shkruar të huajt, ku, mbase në mënyrë të veçantë kanë zgjedhur fjalët e tyre, mu të atilla sa edhe në përshkrimin e vyrtytet e popullit të tyre nuk i gjenë ato fjalë me cilësi të njëjtë (pos me nivel më papërfillës). Mikëpritja shqiptare është vyrtyt i secilit pjestar iliro-shqiptar. Dihet mirëfilli nderi, vendi dhe respekti që i është bërë mikut. Mjafton të përmendet rasti që na e përcjell i madhi Pjetër Bogdani e me radhë pas tij. Madje kanë shkruar dhe në vazhdimësi po shkruajnë jo shqiptarët për këtë mikpritje. Më herët kishin bërë përshkrime Bajroni e Durhami për mikpritjen tonë. Po kaq mirë dijmë edhe për odën shqiptare; odën e burrave; odën e miqve, etj. Mbase Editi (ED), befasohet nga ky rregull sa thotë: “Ligjet e mikpritjes janë më të forta se armët”.

Strehimi i udhëtarit

Në traditën tonë paraqitet edhe një lloj i veçantë i përkujdesjes ndaj udhëtarëve. Pritja e udhëtarit mbase merret si obligim nga besimi, por këto veprime i bëjnë në emër të humanizmit, sigurisë e lidhshmërisë miqësore, etj. Popujt e qytetëruar, pos tjera elementesh që përfshijnë shtytjen ndaj pritjes së udhëtarit, bazohen edhe në këto tre elemente:

1. Mbi bazë të humanizmit (shkurt), njeriu për njeriun duhet dhe është njeri, dhe si i tillë e ka vendin pranë njeriut tjetër, e nuk është ujë të lihet “ka t’i shohin sytë t’i vejë thembrat”.

2. Strehimi i njeriut-udhëtar, që bëhet për shkak të sigurisë është një ndër veprimet, llogaritjet e atyre njerëzve që e kanë bërë për këtë lloj zakoni, paraqesin shkallën e vetëdijes më të lartë shoqërore, ngase, po mbeti njeriu jashtë një natë, ai patjetër duhej të strehohej diku: skaj një gardhi, mexheje (kufi, ganxh), në kasolle bagëtish e zaire (ushqim kafshësh), skaj një muri, në varreza (por jo secili guxonte të futej aty), etj. Sikur ky njeri (udhëtar) të kishte qëlluar më i miri nga më të mirët dhe s’do t’i shkonte kurrë mendja të bënte diçka të dëmshme (nga vjedhjet deri në sulmimin e një shtëpie ku mungojnë burrat, për arsye të mundshme, gjatë qëndrimit në vendet e supozuara, në te do të mund të hasnin fëmijë e të rritur që udhëtojnë natën deri te fqinjët. Ky rast mund të ishte shkak i çdo të keqe. Për mos me ardhur deri në këto papëlqyeshmëri nga më të voglat që përmenda, ndër ne (shqiptarët), është ngritur *oda sajbi* edhe përkrah odave të miqve e konaqeve të shumta.

3. Lidhshmëri miqësore, bie mbi një interes tjetër të veçantë pos atij të humanizmit, por mjaft me interes shoqëror. Udhëtarët qëllonin edhe të kamur (të pasur), edhe të ditur, edhe kurbetqar, edhe misionar të ndryshëm. Gjatë kalimit të natës nën strehë të sigurt edhe bisedonte, tregonte, rrëfente, lajmëronte, shfaqte e edhe këshillonte. Gjatë këtyre netëve mund të lidheshin (dhe ishin lidhur) shoqëri, vëllamëri e madje edhe miqësi. Jo kot thuhet “Në odë flitej edhe për mikun, edhe për armikun”.

4. Çështja më e çmuar që sillte ky zakon pritjeje, ishte se bënte që të lulëzonte tregtia, zvogëloheshin krahinorizmat (gjuhësore), luftoheshin veset e këqija dhe zgjerohej informacioni dhe dituria. Në rrugë të pa sigurta “as haxhillëk nuk shkohet” thoshin të vjetrit.

Oda sajbi

Populli ynë shumë të qartë e ka të definuar mikun dhe udhëtarin. Udhëtari është ai njeri që e zenë nata në një venbanim dhe e strehojnë për mos të ndenjtur përjashta (në rrugë). Ai s’ka çka e

pret lindjen e diellit³ për ta marrë rrugën e vet. Siç nuk ka se çka të kërkoj vendbujtje para se të bie mbrëmja. Kurse miku pritet dhe përcillet sipas dëshirës së dy palë miqve. Kjo odë që strehonte këta udhëtarë quhej “oda sajbi”. Kjo odë pos që kishte anën e sigurisë së udhëtarëve, vendit dhe ishte përkushtim i pronarit për botën e amshuar, ajo kishte edhe rëndësi të madhe shoqërore, ngase me këtë veprim njerëzor sigurohej qetësia e vendbanimit, sigurohej siguria, shmangeshin shpifjet, vandalizmat dhe mundësia e shfrytëzimit të errësirës për veprime qëllimkëqija.

Në krahinën tonë *oda sajbi* pushoi së funksionuari pas Luftës së Dytë Botërore, saqë Bajram Kadriu nga f.Papaz (Ferizaj) thoshte se: “atë dhomë e kam prishur tek pas luftës” (me Serbinë). Pavarësisht mbylljes së tyre, nuk u zhduk bujaria e mikpritja për udhëtarët. Dallimi, më, ishte aty se, ata që mbeteshin në rrugë kërkonin konak dhe nuk ka rastisur që dikush të ketë mbetur në rrugë. *Oda sajbi* nuk shërbente për kaçakët e as kryengritësit. Atyre u sigurohej vendi më me siguri, më në fshehtësi e madje me mundësinë që mos ta dinte askush (te vendstrehimi i kaçakëve nuk shkohej për biseda qejfesh)⁴.

Nëse kjo botë do të kishte arritur që në shpirtin e vetë të kishte tolerancën, bujarinë, besën, obligimin ndaj qenies njeri, duke ia shtuar vyrtetet e tjera: drejtësinë, mos-hilen, jorrenen, moralin dhe normat martesore, atëher te njerëzit do të kishin liri, siguri, drejtësi. Modeli ekziston i gjallë, i praktikuar ndër mijëra vjet tek iliro-shqiptarët dhe padyshim se është frytdhënës, për të cilën gjë kanë shkruar me miradi të gjithë ata dietarë që kanë pasur rastin të kishin kaluar vendin tonë. Shumicën e këtyre elementeve njerëzore i kanë popujt e botës sidhe vyrtetet që na kanë veçuar nga të tjerët.

Oda sajbi ka rregulla të veçanta nga çdo odë tjetër. Për dallim, *oda sajbi* kërkon kushtet e veta për ta ngritur (atë). Ajo zgjedhë vendin, ajo zgjedh familjen, ajo zgjedh fqinjësin dhe pasurinë. *Odë sajbi*, jo që kanë të gjitha shtëpitë, por nuk kanë as të gjithë fshatrat. Pos të tjerave që po përmendim, *oda sajbi* ndërtoheshin në rrugë që lidhnin regjionet, krahinat. Madje rolin e një *ode sajbi* e kryenin edhe mullinjët, si përshebull ai në Shipkovicë të Tetovës. Këso lloj pritjesh mund të bënte vetëm ndonjë familje shumë e fortë në meshkuj e pasuri, përndryshe në emër të udhëtarëve mund të grabitej mulliri (në kohërat e pasluftës së dytë kur parti-pushteti ua merrte ushqimin shqiptarëve në emër të tepricës). Fshati Shipkovicë, kishte pasur edhe oda të përmendura, ku në dhomën e Ramiz Mjakut e Mulla Jaja Sadikut kishte kaluar natën edhe Isa Boletini. Nga bujtja e tij në këtë dhomë, ajo më u quajtë dhoma e burrave (keni parasysh se Isa Boletini nuk udhtonte kurrë i vetëm dhe ishte pritur si më mirë)⁵.

Për të ngritur *odë sajbi* duheshin plotësuar disa kushte:

a -Vendi i *odës sajbi* duhet të ishte në qendër të fshatit, e ndërtuar me kulm të veçantë, me derë në udhë..., të jet më e madhe se odat normale (brenda kohës). Të kishte shtrojën dhe mbulojën e vet, gjithherë duhej të kishte ujë e ushqim. Ushqimi nuk ishte me domosdoshmëri edhe pse rrallë se mund të shkonte dikush pa i kthyer bukë.

b –Rrethi. Familja që ndërtonte këtë dhomë duhet të ishte prej shumë anëtarëve dhe e njohur për rend e rregullësi, mos të ishte familje ngatrrtare dhe të kishte respektin e gjithë fshatit. Fqinjësia e njeriut që synonte të ndërtojë *odë sajbi* duhet ishin të mirë, të respektuar e në

³ . Haxhi Iljaz Hasani (Haraçinë –i ardhur nga fshati Kron -Izvor)

⁴ Grup kaçakësh bisedojnë në një natë mes dimrit të acart. –për disa ditë duhet të strehohemi te filani(në emër) dhe i shkojnë në derë. Kur ai i sheh u thotë se nuk mund t'i pranonte ngase nuk kishte siguri si më parë në shtëpinë e tij. Por kur sheh se ata befasohen, ai u thot: do të shkonim te filani në fshatin tjetër dhe aty jeni më të sigurt. Kam martuar djemt e nuk di çfarë nuse kam marrë. Atje e kam të martuar vajzën të cilën e kam rritur vet.... (përrallë popullore, trgim e dikur ndodhi e vërtet ngase tregohej me emra njërëzish e fshatrash).

⁵ Prof. Abdulla Memeti -Shipkovicë

veçanti përkujdesës të dalluar për të tjerët. Arsyeja e këtij kushti ishte se *oda sajbi* nuk mbyllej kurr dhe pos përkujdesjes së pronarit për te duhej të përkujdeseshin edhe fqinjët, si në mirëmbajtjen (pastrimin) e saj, poashtu edhe për pritjen dhe përcjelljen e udhëtarëve dhe atë, jo vetëm në kohën kur mund të ndodhte që në familjen (që ishte pronar) mos të ishte as një burrë, por në vazhdimësi.

c -Pasuria

Për të hapur *odë sajbi* duhej të ishte i pasur, ngase ajo odë, mbase, në vazhdimësi priste udhëtarë që i zinte nata, dhe përkujdesja për ta ka kushtuar. Kjo odë nuk e kishte karkterin e fitimit por, pos qëllimit human, me te (këtë veprim në tërësi) bëhej pastrimi i shpirtërave të familjes dhe shpërblimi do të vinte nga Zoti. Njerëz me pasuri më të vogël këtë përmbushje shpirtërore e bënin duke e rregulluar një krua një çezëm, një urë, dhe secili njeri apo kafshë që do të pinte ujë aty apo do të kalonte mbi te, do t'i shkruhej sevap.

d - Miqë. *Oda sajbi* strehon vetëm udhëtarë të rastit që i ka zënë nata në rrugë. Ajo nuk pret miq të njohur, as kuvendar, as pleqnarë e burra të vendit. Aty thjesht bëhet një strehim nga nata, në të cilën natë udhëtari do të haj ushqim dhe posa të zbardhë dita ai do të niset për rrugë, apo siç thonë pleqtë tanë: “ai nuk e pret lindjen e diellit”.

Aty do t'i sillet ushqim, ujë, e dru për zjarrë nëse është dimër. Në të shumtën e rasteve thuhet se në një dollap që duhet të ishte brenda odës, ku duhet të kishte kafe e sheqer (e cila thënie me siguri lidhet me kohën më të afër), oda pos shtrojës së vet (prej cilësisë më të mirë të mundshme) për kohën ajo nuk mbante shtroj e mbuloja të posaçme për udhëtarët. Por udhëtarët mund të shtriheshin të mbështetur jastikëve (demela) që qëndronin rreth gjithë saj e që në kohërat më të vjetra kanë mundu të ishin trungje për nënkresa e elemente tjera të nevojshme që gjendeshin pran dorës: shkama (ulëse pa mbështetëse dhe me tri këmbë), legen...

Këto lloj dhomash përfundimisht u mbyllën (siç e përmendëm), në kohën e pas Luftës së Dytë Botërore, por prapsepap udhëtarët që i zinte nata nuk lireshin jashtë, por kërkonin konak (vend për ta kaluar natën). Mbase nuk do të ket ndodhur që një udhëtari të mos i ishte afuar bujtje.

Ka pasur raste kur një udhëtar kishte thirrur në një derë për konak dhe duke mos pasur kushte për ta pranuar atë, nga ajo shtëpi i caktohej një fëmijë, i cili e përcillte deri te shtëpitë që e kishin atë mundësi e në mungesë të kësaj mundësie, udhëtarit i tregohej se në cilën shtëpi të drejtohej për konak.

Me termin konak, në këtë rast kuptohet, se njeriu (udhëtari) që thërriste për te, nuk e njihte askë në atë fshat, dhe as kishte lidhje miqësie e farefisnie, por halli i tij ishte që mos të mbetej natën jashtë.

Konak nuk kërkonte miku apo njeriu i farefisit, ngase ata e kishin vendin e vet të siguruar brenda çdo shtëpie shqiptari.

Pritja e miqëve dhe të bërit konak janë krejtësisht dy fusha në vete.

Ka ndodhur shpesh që në një shtëpi të kërkonte dikush konak në të cilën veç ishin pranuar një numër sosh, atëherë këta udhëtarë dërgoheshin me marrëveshje në shtëpi të tjera.

Ka ndodhur që konak të kërkohej nga një grup njerëzish e që një familje nuk ka pasur ushqim të bollshëm dhe ata janë shpërdarë në familje tjera.

Ka ndodhur që në të shumtën e rasteve udhëtari të ketë qenë edhe me kafshë udhëtimi, si kali, gomar, qe -me qerre, por ka ndodhur që një udhëtarë të kishte me vete edhe lopë apo dhenë dhe edhe ato është deshtur të sigurohen brenda një ahuri, argaçi apo oborri.

Për kafshët bartëse si qe, kuaj dhe gomarë duhej siguruar dhe ushqim, kurse për kafshë (gjë) tjera nuk ishte nevoja, ngase sa të dilte drita udhëtari do t'i kulloste ato rrugës.

Vende dhe kujtesa për odën sajbi

Vendet ku ende përmenden këto oda (pos vendet që i dija vet), i gjeta në Krahinën e Sharrit, të Malësisë së Karadakut, anës së Bujanocit e Vranjës, Rrafshit të Kosovës, Anamoravës e mbase ruhen kujtesa në të gjitha trojet shqiptare, pavarësisht se si i emërtojnë ato sot.

Familjet që përmenden për këto oda janë:

- 1.Sharr: Shipkovicë –Ramiz Mjaku dhe Mulla Jahja Sadiku.
- 2.Karadak: Kron (Izvor) –Zeqir Ibrahim Alibashi
- 3.Tërnoc i Madh: Oda e Cufë Saqes
- 4.Anamoravë: Tërpezë: Ramiz Qerimi, sidhe në Pozharan djali i tij Basriu
5. Rrafshi i Kosovës; Papaz: Ramadan Kadriu dhe i biri Misini.
6. Në Sllupçan (më thoshin se), *odë sajbi* kishte pasur Murat Dehari.

Gjurmë të *odës sajbi* në Krua ka pasur familja e Zeqirit (Alibashi), ku gjurmët e saja dukeshin qartazi edhe pas mbylljes së saj e cila ishte shndërruar në pjesë ahuri për qëngja apo të vegjlit e kafshëve. E them gjurmë ngase në murin e oborrit të shtëpisë i cili për skaj rruge ishte mëse 100m prej kualiteti të lartë, ku gurët në mur ishin rradhitur sikur të ishin tulla pa përzjerje të rradhëve dhe madhësisë, skaj dyerve të mëdhaja të oborrit ishte muri i vjetër i *odës sajbi*, ku në murin e saj dukej qartazi ku ishte mbyllur dera dhe dritarja.

Në anën e Tetovës kishte pasur Shipkovicë por edhe mulliri i fshatit kishte shërbyer për udhëtarë (me siguri pas mbylljes së odave, e që dëshmon se rruga Tetovë-Prizren lëvizte në vazhdimësi edhe për gjatë kohës së Rankoviqit-Infornbyroja)⁶.

Gjurmët e *odës sajbi* ruhen edhe në Tërnoc (Bujanoc), ku ende mbahet mend *oda sajbi* e Cufë Saqes nga Tërnoci i Madh⁷, për të cilën rrëfen Naseri, duke e mbajtur mend shkuarjen në atë familje (si fëmijë) me të afërmit e vet.

Në anën e Fushë Kosovës, përmendet *oda sajbi* e gjyshit të Bajramit prej Papazi të Ferizajit⁸.

Odën për pritjen e udhëtarëve familja Qerimi mbase nuk e kanë prishur ende, ngase, edhe pse nuk ishte më nevoja e këtyre odave, bijtë e kësaj familje (ndër ta edhe një Hero Kombi), këtë odë e shfrytëzonin për pritje të njerëzve të ilegalitetit, madje edhe mbajtjen e mbledhjeve të karakterve të ndryshme të Lëvizjes⁹.

Për emrin “sajbi”.

Në konsulta me njerëz që kalojmë çaste pushimi e shtrova shpesh këtë temë, por fjalën sajbi e merrnin si një fjalë të huaj të ardhur nga turqishtja apo arabishtja, duke aluduar të fjalën sajgi (nderim). Por në të dy këto gjuhë as mikut e as udhëtarit nuk i thuhet emri me këtë rrënjë fjale. Me që kjo fjalë-emër, është përdorur para fjalës konak, me siguri ka pësuar ndryshime fonetike. Edhe pranë kësaj prap në gjuhën tonë kjo fjalë jep një kuptim. Me zberthimin e fjalës S A J B I, u afrova te kuptimi duke rradhitur shkronjat SA I BIE (me ndejtë në dhomë udhëtarit), e për të cilën gjë dëshmitari dhe familjari i odës thoshte se “udhëtarit ska çka e pret lindjen e diellit”.

⁶ Për këtë vlerë zakonore rrëfen Abdulla Memeti.

⁷ Naseri tregon se i tregonte Hoxh Molla Zejnulla Saqipi, sidhe tezja e vet -Sahadetja. Naser Hajdari tani jeton në Shkup.

⁸ Bajram Kadriu tregonte se gjyshi i tij vetëm miq e udhëtar priste. Madje ai thoshte se gjyshi rrallë se dy herë në ditë vinte në shtëpi. Rrugën dhe odën e kemi pasur larg nga shtëpia afër tetëdhjetë metra. I ati i ishte marr me tregti kafshësh duke i bartur andej këndeje Serbi-Maqedoni dhe gjithkrah kishte hasur në këso odash, pos në një vend në Gostivar (ku kishin mbetur jashtë)...

⁹ Qemajl Qerimi pos odës në Pozharan spjeron edhe për odën në Tërpezë.

Ky emërtim nuk ka ardhur nga latinishtja-italishtja ngase do ta ruanin prifrinjtë katolik. Nuk mund të ketë rrënjë as në gjuhën greke ngase do ta ruanin ortodoksët apo edhe sllavët e jugut e kur dihet se ata as që e kanë në traditë konakun e aq më pak *odën sajbi*.

Po të ishte e sjell nga turqit (osmanët), do ta ruanin shkupjanët e torbeshët, e jo pjesa e shqiptarisë së Karadakut, e cila njihet për ruajtjen e qenies shqiptare më të pastër (si në gjuhë, dukje e doke). Pastaj në kohë të tyre pritjet ishin të komercializuara për mes haneve.

Tani për tani mendoj se fjala sajbi, është e lidhur me normat e udhëtarit që strehohej që mos të vendosej aty e të kërkonte rende se ai e kishte pjesën e një nate “sa i bie” dhe duhej të shkonte dhe atë pa mëngjes e shpesh edhe pa përcjellje, ngase vjedhje klasike nuk mund të kishte sepse nuk mund të kalohej prej dhomës në pjesën tjetër të shtëpisë. Ajo lidhej vetëm me rrugën. Ushqimi vinte përmes një hapje të ngusht që mund të kalonte vetëm ushqimi dhe mbyllej nga jashtë me një kanape prej dërrasash të trasha. Sidoqoftë do të merrëm me fjalën mik e udhëtar nga gjithë gjuhët që na rrethojnë dhe atë turko-arabe dhe do të jenë pjesë e shkrimit më posht.

Shtojcë sqaruese:

Emërtimet për udhëtarë dhe miqë, në gjuhë shqipe dhe të tjera:

Shqip: udhëtar/ turqisht: gezgin
/arabisht: almasafir
/greqisht: taxidiotis
/italisht: viaggiatore
/serbisht: putnik

Shqip: mik / turqisht: argadas
/ arabisht: sadiq
/geqisht: fillos
/italisht: amico
/serbisht: prijatelj

Siç shihet as një fjalë-emër nuk i afrohet as përafësisht fjalës sajbi.

Literatura e konsultuar:

- [1]. Гилгамеш, издавач Матица Македонска, Скопје, 2006, уредник Раде Силјан, препаал на македонски Паскал Гилиевски
- [2]. Рамајана, Индиски еп, Скопје 2007, ISBN 978-9989-33-254-8
- [3]. -Махабхарата, Индиски еп, Скопје 2007, ISBN 978-9989-33-278-4
- [4]. Virgjili “Eneida”, Rilindja, Prishtinë, 1981
- [5]. KUR’AN-i, Përkthim me komentim në gjuhën shqipe, Përktheu dhe komentoi: H. Sherif
- [6]. Ahmeti Historia e pejgamberëve.
- [7]. Sahih al-Buhari, kapitulli:73(Al-Adab) Nr:156
- [8]. Haxhi Iljaz Hasani (Haraçinë –i ardhur nga fshati Kron -Izvor)
- [9]. Abdulla Memeti -rrëfen për këtë vlerë zakonore. Shipkovicë
- [10]. Bajram Kadriu –Papaz –Ferizaj
- [11]. Qemajl Qerimi – Tërpezë e Vitisë -Prishtinë
- [12]. Naser Hajdari –Tërnoc- Bujanoc. Tani jeton në Shkup
- [13]. Çeta, Anton "Tregime popullore", Prishtinë 1963
- [14]. -Bibla- Dhijata e re, Tipografija: Jered Publishing G.de Stuertsstraat 57, B-8900 Ieper.# ESM 1993
- [15]. -Shala, Demush, Këngë popullore historike, “Rilindja”, Prishtinë 1973
- [16]. -Epika gojore shqiptare, përgatiti Prof.dr. Zeqirija Neziri, Shkup 2010,
- [17]. - Kanuni i Lekë Dukagjinit (E drejta zakonore shqiptare 1), përgatitur dhe pajisur me shënime nga Koço Nova, Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë: , Tiranë 1999,